

ИЗВОРНИ НАУЧНИ ЧЛАНАК

ПОЈАМ НОРМАТИВНЕ ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ

Роберт Шврака¹*Правни факултет Универзитета у Бањој Луци*

Апстракт: *Нормативна глобализација се у овом раду разматра са правно теоријског аспекта имајући у виду суштину коју овај процес са собом носи. У том циљу биће изнесена опсежна анализа процеса глобализације, те процеса нормативне глобализације. Тај процес је, као што ће се видјети, само један од сегмената глобализацијске идеје. Замисао овог рада јесте да читаоцу поближе одреди карактеристике процеса нормативне глобализације како би се на прави начин могло разумјети дејство овог процеса.*

Кључне ријечи: *глобализација, теорије о глобализацији, врсте глобализације, нормативна глобализација, суверенитет.*

УВОД

Појава нормативне глобализације у посљедње вријеме долази у центар интересовања научне јавности. Двадесет први вијек је вијек у којем је дошло до наглог развоја технологија, које као увод са собом носе и одређене друштвене промјене. Друштво и држава су почели постепено да се мијењају и прилагођавају на нове услове и на ново вријеме. То вријеме са собом носи властито вриједносно, културолошко и правно схватање. Управо у том времену смјештена је нормативна глобализација као појава и као процес.

Главни циљ овог рада јесте да поближе размотри тај процес. То ће бити урађено на начин да се јасно одреди овај појам како би научна јавност стекла праву слику о чему се заправо ради.

Нормативна глобализација не може уско да се посматра. Она мора да буде стављена у шири контекст глобализације да би се на исправан начин схватила. Уводна поглавља рада описују шта је то глобализација као *genus proximus* те које врсте глобализације постоје. Врсте глобализације су вео-

¹ Мастер правник, асистент Правног факултета Универзитета у Бањој Луци, robert.svraka@pf.unibl.org

ма битне и због веза које имају са нормативном глобализацијом. Неријетко, нормативна глобализација прожима друге врсте глобализација и допуњује их. На крају биће изнесени одређени закључци до којих се дошло анализом овог питања те анализом релевантне литературе.

1. ПОЈАМ ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ

Глобализација је вишезначан појам чије се значење појављује у разним контекстима. С обзиром на то да се овај рад бави нормативном глобализацијом, на почетку мора се објаснити шта то у ствари глобализација представља, а на основу чега би се могло боље разумјети шта је то нормативна глобализација.

Сам термин глобализација је новијег поријекла. У употребу је ушао крајем двадесетог и почетком двадесет првог века у Вебстеровом речнику америчко-енглеског језика из 1961. године, а означавао је примарно дејство сједињујућих фактора у свету.² Представљао је један од покушаја да се терминолошки означи нова свјетска стварност заснована на међузависности и повезивању субјеката (првенствено држава) у једно „глобално село“.

Термин глобализација се често користи са својим сличним терминима „мондијализам“ и „универзализам“. Док је термин „мондијализам“ готово па комплементаран са термином „глобализација“ и може се користити као синоним, други термин „универзализам“ има нешто другачије значење. Универзалистичка идеја је доживјела двије своје интерпретације. Прва је интернационалистичка која је прихватала постојање међународно признатих држава, а друга је глобалистичка која је негирала појмове као што су сувереност и аутономија држава и захтјевала корјениту промјену међународних односа.³

Према томе, може се рећи да глобализација уствари представља један сегмент универзалистичке идеје (свакако онај радикалнији). Дакле, глобализација у свом корјену има повезивање свјетских субјеката које се може очитовати у разним друштвеним областима.

Глобализација се појављује као појава која у себи носи процесе зближавања свјетских субјеката па је потребно да се она и дефинише. Док у погледу самог значења овог појма постоји изражен консензус да он обухвата међузависност субјеката и њихово повезивање у макро цјелине, дотле се у погледу дефинисања овог појма сусрећемо са бројним потешкоћама

2 Драган Митровић, *О праву* (Београд: Правни факултет Универзитета у Београду, 2017), 290.

3 *Ibid.*, 291-292

као што Гајић истиче у свом дјелу „*Идеја светске државе*“⁴. Данас не постоји општеприхваћена дефиниција глобализације. Међутим, постојали су покушаји, како у историји тако и у модерно доба, да се овај појам дефинише. У историјском контексту покушаји дефинисања овог појма се налазе у дјелима Сен-Симона, Маркса, Вебера и Диркема. Сен-Симон је тако примјетио да процес индустријализације ствара нове друштвене форме које прожимају различите културе Европе. Исти аутор се залагао и за формирање регионалног заметка свјетске државе у виду паневропске владе. Исто тако, Маркс је уочио динамику модерног капиталистичког друштва у коме долази до смјене старих индустрија новим, а дотадашња изолованост између држава уступа мјесто комуникацији и међузависности.⁵

Далеко је већи значај покушаја дефинисања овог појма који су дали новији теоретичари, прије свега имајући у виду да глобализација припада ближој историји. Због тога им је било лакше да из њихове перспективе уоче неке значајне карактеристике глобализације и да то теоријски исконструју. Овом приликом ће бити издвојена нека схватања групе најкарактеристичнијих аутора.

Ентони Гиденс, један од најзначајнијих социолога данашњице, у својим дјелима се бавио и глобализацијом те покушао да је дефинише. За њега је глобализација „интензификација друштвених односа који повезују удаљена мјеста, на начин да су локални догађаји обликовани догађајима који су се одиграли километрима далеко и *vice versa*“. Поред тога Гиденс истиче да су у модерно доба националне државе постале „превише мале за велике животне проблеме, а опет превише велике за мале животне проблеме“.⁶

Јирген Хабермас опет проблему глобализације прилази преко одговора на читав сет питања. Та питања су: утицај глобализације на владавину права, суверенитет схваћен на класичан начин, колективни идентитет и на концу демократски легитимитет националне државе. Одговарајући на ова питања, Хабермас даје значај глобализацијским токовима који умногоме доводе у питање класично поимање међународног права у пост-Вестфалској ери.⁷

Дејвид Хелд глобализацију дефинише као „ширење и продубљивање друштвених односа и институција у простору и времену чинећи да се свакодневне активности све више налазе под утицајем догађаја који се збивају

4 Александар Гајић, *Идеја Светске државе* (Београд: Правни факултет Универзитета у Београду, 2012)

5 *Ibid*, 178.

6 Anthony Giddens, *The consequences of modernity* (Cambridge: Polity press, 1990), 64-65.

7 Jurgen Habermas, *The postnational constellation: political essays* (Cambridge Massachusetts: Polity press, 2001), 68-80.

на другој страни света, а праксе и одлуке локалних група или заједница могу имати значајан глобални одјек“⁸

Ендру Хејвуд говори о идеолошкој страни глобализације наводећи да постоје двије врсте глобализације. Прва је неолиберална глобализација чија је суштина у изградњи глобалне капиталистичке економије која је у функцији транс-националних корпорација, а све у циљу коначне побједе либералног капитализма. Друга верзија глобализације је верзија државне сигурности. Она је углавном производ доласка глобалног тероризма и одговора који на то дају западне силе а нарочито САД. То је тзв. „рат против терора“ односно „рат без граница“. Оваква врста глобализације се посматра као одбрана либерално-демократских вриједности и хуманистичких идеала.⁹

Ако се све ово има у виду, глобализација би се могла схватити у ширем и ужем смислу, па би тако у најширем смислу глобализација обухватала повезивање светских субјеката (било држава било других субјеката) у једну огромну мрежу међуповезаности и зависности која би била транснационалног карактера. За уже одређење глобализације морало би се прецизније одредити у чему се састоји то повезивање. Одређујући то добијамо врсте глобализације, приликом чега је нормативна глобализација једна од врста глобализације. Ово повезивање, могло би да поприми и идеолошки карактер као што Хејвуд истиче.

2. ТЕОРИЈЕ О ГЛОБАЛИЗАЦИЈИ

Услед дифузности теоријских схватања глобализације, за потребе овог рада било би корисно указати главне правце којим су ишла размишљања о глобализацији. Сва размишљања о глобализацији су ишла у два правца, односно претворила су се у укрштање аргумената присталица и противника глобализације¹⁰. Поред ова дватабора, наизглед идеолошки сукобљена, појавили су се аутори који су покушали да помире, односно да избалансирају овај сукоб, а које Дабовић означава термином „трансформационисти“¹¹. Појавила се и једна засебна група аутора, који су означени као „скептици“, а који су негирали да се процес глобализације уопште дешава. Главна теза скептика је да историјски подаци говоре само о „порасту интернационали-

8 Дејвид Хелд, *Демократија и глобални поредак* (Београд: Филип Вишњић, 1997), 37.

9 Ендру Хејвуд, *Политичке идеологије* (Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 2005), 340-341.

10 Ендру Хејвуд, *Политика* (Београд: СЛЮ, 2004), 271.

11 Душан Дабовић, *Глобализација права* (Београд: Службени гласник; Правни факултет Универзитета у Београду, 2007), 13.

зације односно интеракције између доминантно националних економија, а не о глобализацији¹².

Ипак је тешко прихватити ставове овог теоријског правца јер је глобализација заиста егзистентан процес који се одвија у разним сегментима. Овдје ипак не треба занемарити чињеницу да су ови аутори увидјели да то повезивање свјетских субјеката има свој историјат и да није само плод модерног доба.

Највећи допринос схватању глобализације у теоријском смислу ипак су дала два ривалска схватања глобализације означена као „глобалисти“ и „антиглобалисти“. За глобалисте односно поборнике глобализације, традиционалне државе постају неприродне, чак и неодрживе, јединице у свјетској економији. Пошто институције глобалне власти стичу све важнију улогу-суверенитет и аутономија држава све више еродирају¹³. Антиглобалисти се, са друге стране, усредсређују на постојеће негативне аспекте глобализације, који се огледају у све израженијој дискрепанцији у приходима, учешћу у културној производњи, одбијању највећих загађивача планете да учествују у контроли емисије штетних гасова... Они нуде и рјешење за ове нагомилане проблеме, а које се састоји у томе да се поштује истинска демократија, да се поштује глас слабијих и сиромашнијих земаља и да буде правилнија расподела природних ресурса¹⁴.

Главни проблем свих ових аутора и њихових теоријских полемика је тај што концентришући се на било позитивне или негативне стране глобализације, изостављају све оно добро (антиглобалисти) или лоше (глобалисти) што глобализација носи са собом. Могло би се рећи да такво уношење редукционизма осиромашује појмовно схватање глобализације. Ипак, теоријски рад ових аутора је ипак омогућио да се увиде позитивне и негативне ствари које глобализација носи.

3. ВРСТЕ ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ

Пошто је раније речено да феномен глобализације може да се одреди у ужем смислу користећи њене разне аспекте и појавне облике односно дајући примат неком од њих, сада ће се показати које то врсте глобализације постоје. Подразумијева се да ће главни акценат бити на нормативној глобализацији иако морају бити поменуте и друге врсте глобализација које

12 David Held, Anthony McGrew, „The globalization debate”, u *Global transformations: Politics, Economics and Culture*, eds. David Held, Anthony McGrew (Stanford: Stanford university press, 1999), 5.

13 Held, McGrew, *The globalization debate*, 3-5.

14 Дабовић, *Глобализација права*, 15.

допуњују једна другу и не могу се изоловано посматрати. Изузимање свих осталих био би непотребан редукционизам.

Овом приликом ће бити коришћена подјела коју је дао Ричард Фалк уводећи седам приступа за посматрање глобализације. Он је у свом раду „Глобална власт – нове замисли“¹⁵ предложио сљедећу подјелу глобализације на:

1. корпоративну и монетарну глобализацију,
2. грађанску глобализацију,
3. империјалну глобализацију,
4. апокалиптичку глобализацију,
5. регионалну глобализацију,
6. еколошку глобализацију,
7. нормативну глобализацију.

Ово наравно не значи да не постоје и неке друге типологије¹⁶ али за потребе овог рада анализираће се Фалкова типологија која у себи као посебну врсту садржи нормативну глобализацију и доста се подудара и преплиће са већином горе наведених врста глобализације. Због чега нормативна глобализација заслужује да буде посебна врста глобализације показује се на основу њених главних обиљежја.

3. 1. Корпоративна и монетарна глобализација

Корпоративна и монетарна глобализација могла би се заједничким именитељем означити као економска, као што то чини Хејвуд. За њега главна посљедица економске глобализације јесте да једна национална привреда више није усамљено острво већ дио једне глобалне привреде¹⁷. Фалк успон ове врсте глобализације доводи у везу са јачањем неолибералне државе на уштрб државе благостања¹⁸. Томас Фридман један од водећих америчких коментатора свјетских односа, сматра да се у контексту економске глобализације националним државама нуди опција да живе по својим правилима и прихвате чињеницу да ће имати мање приступа капиталу, слабији приступ напредним технологијама и слабији животни стандард за своје грађане, или да буду „утопљене“ у свјетска економска дешавања¹⁹.

¹⁵ Вид. Ричард Фалк, „Глобална власт – нове замисли“, у: *Глобално управљање светом*, ур. Драган Митровић (Београд: Досије студио, 2012), 47.

¹⁶ Хејвуд рецимо дијели глобализацију на економску, културну и политичку у свом дјелу *Политика* (Хејвуд *Политика*, 269.) или рецимо Митровић проширује Фалкову типологију додајући јој и технолошку глобализацију (Митровић, *О праву*, 295).

¹⁷ Хејвуд, *Политика*, 269.

¹⁸ Фалк, *Глобална власт – нове замисли*, 63.

¹⁹ Thomas Friedman, *The lexus and the olive tree* (New York: First anchor books edition, 2000), 168.

Постоје и државе које су успјеле да се одупру овим утицајима и оду другим путем, као што су Кина и Малезија. Треба имати у виду да су то државе са снажним централизованим политичким поретком²⁰.

3. 2. Грађанска глобализација

Грађанска глобализација је настала као покрет супротан корпоративној и монетарној глобализацији с тим што она примаран акценат не ставља на капитал него на људе. Због тога Фалк сматра да грађанска глобализација представља „другачију глобализацију“ и не треба је поистовјеђивати са антиглобализацијским популизмом. Такође, Фалк посматра ову глобализацију као један покрет који тежи провођењу, односно постизању глобалне демократије²¹.

3. 3. Империјална глобализација

Империјална глобализација представља глобализацију која у својој основи има пројекат доминације свјетом; Како то истиче Фалк, то није било чији, већ амерички пројекат доминације²². Империјализам који у себи крије пројекат свјетске доминације може се довести у везу са глобализацијским трендовима.

Харт и Негри указују на то да су још марксисти у својим размишљањима о империјализму указивали на везу између капитализма и експансионизма. Оно што је Маркс открио јесте да капитал не функционише на ограниченој територији те да тражи сталну реконфигурацију граница. Свака задата граница је препрека коју треба прескочити²³. Управо је ово епицентар америчке империјалистичке идеје.

Заступници новог империјализма наглашавају његове користи, као што су ширење уставне демократије и људских права²⁴. За поједине ауторе уопште није спорно да су САД постале империјална сила. Упитно је само какво царство заиста желе да изграде²⁵. Са друге стране критичке ноте упућене империјалној глобализацији у основи имају бригу због појаве новог угњетачког политичког поретка који би се могао описати чак и као „глобални фашизам“²⁶.

20 Фалк, *Глобална власт – нове замисли*, 65.

21 *Ibid.*, 65-66.

22 *Ibid.*, 67.

23 Michael Hardt, Antonio Negri, *Empire* (London: Harvard university press, 2000), 221.

24 Фалк, *Глобална власт – нове замисли*, 69.

25 Andrew Bacevich, *The American empire: The realities & consequences of U. S. diplomacy* (Cambridge Massachusetts: Harvard university press), 244.

26 Richard Falk, *The declining world order* (New York: Routledge, 2004), 241-252.

Посебно интересантно питање се односи на то да ли се путем права и путем нормативне глобализације може остварити ова империјалистичка глобализација. О томе ће бити ријечи у каснијим поглављима.

3. 4. Апокалиптичка глобализација

У основи апокалиптичке глобализације налази се тотални сукоб до уништења два супротстављена морално политичка блока. Сама ријеч апокалипса означава коначну борбу до уништења између добра и зла²⁷. Специфичност апокалиптичке глобализације је управо у перцепцији добра и зла, ко је добар а ко зао у свјетским оквирима. У перцепцији Ал Каиде то би био сав невјернички исламски свијет кога треба реконструисати по узору на исламски ум, као што по обрнутој концепцији добра и зла САД етикетира као зле све оне који се супротстављају њиховом моралном схватању²⁸.

Ако се узме шта апокалиптичка и империјална глобализација представљају, ове двије врсте глобализације би се могле довести у везу. Империјална глобализација би се на апокалиптичан начин могла остварити остваривањем свјетске доминације уништавајући све оне који су супротстављени таквој идеји.

3. 5. Регионална глобализација

Израз регија потиче от латинске ријечи *regio* и означава подручје или област у земљи или у више земаља. Ипак, регионализам се првенствено сматра друштвеним и политичким а тек онда правним појмом, за разлику од региона или регионалне државе²⁹. Можда на први мах регионална глобализација противрјечи смислу саме глобализације, јер је и он сам нека врста удруживања као што се могло видјети приликом њеног одређивања. Међутим, према Фалку регионализам се оцењује као пожељан оквир политичког живота у потрази за свјетском владом. Свој афирмативни став о концепту регионалне глобализације Фалк ублажује тврдњом да се свака генерализација о регионализму чини сумњива и да захтијева стално ажурирање и контекстуализовање у зависности од региона³⁰. Регионализам би се могао узети као адекватан одговор глобализацијским токовима. У суштини то би био средњи пут између изолационизма коме неке државе теже (примјер Сјеверне Кореје) и концепта свеобухватне глобализације. Остаје отворено питање да ли би и тако организовани региони били укључени у

27 <https://velikirecnik.com/2016/09/06/apokalipsa/>, 23. јануар 2018.

28 Фалк, *Глобална власт – нове замисли*, 70.

29 Драган Митровић, *Теорија државе и права* (Београд: Досије студио, 2010), 128.

30 Falk, *The declining world order*, 44-45.

глобализацијске токове и друге националне државе или би развили неке сопствене механизме борбе против тих тенденција.

3. 6. Еколошка глобализација

Питање еколошке глобализације је данас итекако актуелно имајући у виду читав низ климатских промјена узрокованих наглим индустријским и економским развојем. Фалк сматра да та питања превазилазе национални ниво суверене државе и издижу се на глобални ниво. Покреће се читав низ питања као што су смањење сјече шума, опасност да ће морски живот бити уништен повећањем киселости океана, смањење биодиверзитета итд.³¹

Све одлуке, у које су горе поменута питања укључена, могле би да имају далекосежне посљедице с обзиром на то да ми данас осјећамо посљедице индустријализације из осамнаестог вијека, а будуће генерације ће исто тако да осјећају посљедице наших одлука³².

Еколошка глобализација је идеолошки далеко више неутрална од свих других врста глобализације. Када су еколошки проблеми у питању они не би требали да познају границе јер је за њихово рјешавање заинтересовано цијело човјечанство. Питања загађивања животне средине су питања која не погађају само једну државу већ су њихови ефекти далекосежни.

4. ПОЈАМ НОРМАТИВНЕ ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ

Као што је речено, све остале врсте глобализације су споменуте у контексту бољег разумијевања нормативне глобализације. Кованица „нормативна глобализација“ у свом основу има два појма, појам нормативизма и појам глобализације. Глобализација и њен домаћај појашњени су у уводном дијелу овог рада. Да би се нормативна глобализација могла дефинисати потребно је појаснити шта нормативизам представља.

У основи тог појма јесте појам норме. Без обзира да ли је та норма била друштвена норма у ширем смислу или друштвена норма у ужем смислу, она најчешће представља правило понашања које је снабђено санкцијом. Свакако да су правне норме једне од најзначајнијих од свих норми јер њихову санкцију обезбјеђује држава путем принуде³³.

31 Фалк, *Глобална власт – нове замисли*, 72.

32 Simon Caney, “Cosmopolitan Justice, Responsibility and Global Climate Change”, *Essays in Leiden journal of international law*, eds. Eric de Brabandere, Ingo Venzke (UK: Foundation of Leiden Journal of International Law, 2005), 750.

33 Вид. Драган Митровић, *Теорија државе и права* (Београд: Досије студио, 2010), Снежана Савић, *Основе права* (Бања Лука: Комесграфика, 2005), Гордана Вукадиновић, Радивој Степанов, *Теорија права I* (Петроварадин: Футура, 2001).

Дакле, велика је улога државе у примјени правне норме пошто јој она системом санкција даје обавезујући карактер без обзира је ли она ствара-лац норме или је норма створена изван државног утицаја. Имајући ово све у виду може се рећи да под термином нормативна глобализација треба по-дразумијевати процес уједначавања правних правила на глобалном нивоу.

На сличном становишту стоји и Фалк који под нормативном глобали-зацијом подраумијева „утицај међународног права, Уједињених нација, људских права те религиозних и секуларних облика хуманизма на транс-национално понашање и политичке програме“. Односно, „препознавање улоге вриједности и права, како у јавној свијести, тако и у политичком понашању³⁴.

Овдје се одмах отвара неколико дилема. Прво, да ли је класично схва-тање улоге државе дерогирано науштрб неке свјетске државе која би креи-рала свјетско право? Ако јесте, онда се у потпуности напустила концепција суверене државе која је у склопу својих територијалних граница *dominus et deus* у правном смислу. О овоме је говорио још либерални филозоф Џон Ролс, говорећи о „омеђеним заједницама у чијим основама је самодовољан однос сарадње у свим најбитнијим областима људског живота“³⁵. Због све-га овога, потребно је анализирати да ли је нормативна глобализација до-вела до губљења суверености.

Друга дилема која се намеће састоји се у одређивању аксиолошког садржаја таквог права. Право у себи несумњиво мора да садржи извјесне вриједности које су идејни извори права. Поставља се питање да ли баш све вриједности могу да буду универзалног карактера или неке вриједности могу да буду специфичне за одређено друштво. Ако би се у таквом друшт-ву донијела норма која би била у супротности са моралним нормама такво створено право би било неправедно са аспекта тог друштва. Прешло би из средства остваривања правде у средство за остваривање неправде³⁶. Затим, ако право извире из свијести и духа једног народа, као што су указивали представници „историјске школе права“³⁷, како је онда могуће имати нор-ме које су опште обавезујуће за све државе, а нису плод друштвених фак-тора који постоје на једном простору?

Сљедећа битна ствар која се јавља као дилема јесте да ли такво право може да постоји без свјетске државе или му је за то потребна свјетска др-жава? Норме које нису правног карактера могу да егзистирају без државе пошто се друштво, односно друштвене групе самоорганизују приликом

34 Фалк, *Глобална власт – нове замисли*, 72-73.

35 John Rawls, *Political Liberalism* (New York: Columbia University Press, 1993), 301.

36 <http://en.antiquitatem.com/summum-ius-dura-lex-oxymoron-epikeia>, 6. фебруар 2018.

37 Гвидо Фасо, *Историја филозофије права* (Подгорица: ЦИД, 2007), 456-457.

изрицања или спровођења ових санкција. Са друге стране, за правни и обавезујући карактер норми веома је битна улога државе и њеног принудног апарата. Овдје се не улази у процес настанка правних норми већ се само жели нагласити улога државе у њиховој примјени. Због тога је потребно испитати да ли свјетска држава мора да постоји да би се говорило о нормативној глобализацији.

На концу, ако се узме у обзир да таква свјетска држава тренутно не постоји (не улазећи у постојање или непостојање планова о њеном успостављању) остаје отворено питање и дилема ко ће да санкционише све оне који крше тако успостављене свјетске норме.

У одговору на цијели овај сет питања уствари се крије и одговор да ли данас заиста постоји нормативна глобализација, ако постоји-какве су јој манифестације и да ли је она позитивна или негативна појава.

ЗАКЉУЧАК

Као што се видјело у раду, нормативна глобализација представља један сегмент глобализације путем којег се врши уједначавање правних норми. За потпуни успјех у тој намјери било би потребно да се оснује Свјетска држава и заједно са њом Парламент као законодавни орган који би имао задатак да доноси општеобавезујуће правне норме. С обзиром на то да је Свјетска држава утопистички пројекат, ово није изгледно да се оствари. Нормативна глобализација се опет остварује у извјесној мјери, што је показано на примјеру уједначавања одредби о људским правима те утицају коју судске одлуке као правни транспланти имају на национална законодавства.

Дакле, држава се приликом стварања и примјене правних норми не може позиционирати изван свјетским правних токова. Само у идеално теоријским условима могло би да се ствара право које је у потпуности независно од свјетских утицаја и које као такво би неки друштвени институт могло да регулише на апсолутно независан начин. Постоје примјери да се чак и норме које су глобализоване у великој мјери не примјењују баш на све државе (примјер САД и одредба о људским правима који се спомињу у раду). Право мора да трпи одређене утицаје приликом свог стварања и позитивна је ствар да држава примијени нека правна рјешења која су се у другим државама показала успјешним, а која би могла да буду примјењива на датој територији. Уколико би се држава у потпуности искључила из правних достигнућа свијета у одређеном времену, пријетио би јој изолационизам сјевернокорејског типа. Проблем је одредити границу до које тај утицај сеже, или боље речено, наћи прави баланс.

Негативна страна коју са собом потенцијално може да донесе нормативна глобализација односи се на спој нормативне и империјалне глобализације. Другим ријечима речено могућност да неко, манипулишући правним нормама, спроведе своје империјалистичке претензије. Није у потпуности неоправдан страх од овога имајући у виду све што се током људске историје дешавало али би се ово могло превазићи укључивањем што је више могуће субјеката у процес доношења норми које би требале да буду општеважеће. На тај начин би се искључила могућност спровођења империјалне глобализације путем нормативне глобализације и постигао шири консензус међу онима које ће те норме да примјењују (примјер доношење Универзалне декларације о људским правима).

Требали би бити пажљиви приликом квалификације да ли је нормативна глобализација позитивна или негативна појава. Свакако да постављање стандарда у неким областима као што су одредбе о људским правима служи остваривању корисних циљева за човјечанство у цјелини. Међутим, не би се смјело догодити да тако нешто оде у негативну страну и да поприми империјалистичку ноту.

ЛИТЕРАТУРА

- Vacevich Andrew. *The American empire: The realities & consequences of U. S. diplomacy*. Cambridge Massachusetts: Harvard university press.
- Вукадиновић, Гордана, Степанов Радивој. *Теорија права I*. Петроварадин: Футура, 2001.
- Гајић, Александар. *Идеја Светске државе*. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду 2012.
- Giddens, Anthony. *The consequences of modernity*. Cambridge: Polity press 1990.
- Дабовић, Душан. *Глобализација права*. Београд: Службени гласник: Правни факултет Универзитета у Београду, 2007.
- Caney Simon. "Cosmopolitan Justice, Responsibility and Global Climate Change", *Essays in Leiden journal of international law*, eds. Eric de Brabandere, Venzke Ingo. UK: Foundation of Leiden Journal of International Law, 2005.
- Митровић, Драган. *Теорија државе и права*. Београд: Досије студио, 2010.
- Митровић, Драган. *О праву*. Београд: Универзитет у Београду-Правни факултет 2017.
- Rawls, John. *Political Liberalism*. New York: Columbia University Press, 1993.
- Савић, Снежана. *Основе права*. Бања Лука: Комесграфика, 2005.
- Hardt Michael, Negri Antonio. *Empire*. London: Harvard university press, 2000.
- Falk Richard. *The declining world order*. New York: Routledge, 2004.
- Friedman, Thomas. *The lexus and the olive tree*. New York: First anchor books edition, 2000.

- Фалк, Ричард. „Глобална власт – нове замисли“, у: *Глобално управљање светом*, ур.
- Фасо, Гвидо. *Историја филозофије права*. Подгорица: ЦИД, 2007
- Habermas, Jurgen. *The postnational constellation: political essays*. Cambridge Massachusetts: Polity press 2001.
- Хелд, Дејвид. *Демократија и глобални поредак*. Београд: Филип Вишњић, 1997.
- Хејвуд, Ендру. *Политичке идеологије*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства 2005.
- Хејвуд, Ендру. *Политика*. Београд: CLIО, 2004.
- Held David, McGrew Anthony. „The globalization debate“, у *Global transformations: Politics, Economics and Culture*, eds. Held David, McGrew Anthony (Stanford: Stanford university press 1999).

THE CONCEPT OF NORMATIVE GLOBALIZATION

Robert Svraka³⁸

Faculty of Law, University of Banja Luka

Abstract: *In this work we will analyse the perspective of normative globalization concept from strictly theoretical ground having in mind the very essence the process carries with it self. So we will analyse the globalization process and the process of normative globalization which is the part of globalization idea. The process of normative globalization is just a segment, as should we see, of globalization idea. The main intention of the work is to put a strong group of fact regarding normative globalization so the reader could understand the right meaning of this process.*

Key words: *globalization, theories of globalization, kinds of globalization, normative globalization, sovereignty .*

38 Teaching assistant at Faculty of Law, University of Banja Luka, mail: robert.svraka@pf.unibl.org